

**Časopis za zgodovino in narodopisje.** Izdaja Zgodovinsko društvo v Mariboru. Urejuje Anton Kaspret. Maribor, 1915. 12. letnik, 1. snopič.

Težavne razmere sedanjega časa so posegle tudi v delokrog mariborskega Zgodovinskega društva. „S težavo smo spravili na dan to številko Časopisa; kdaj bo mogoče izdati naslednjo, ne moremo reči“. Tako se odbor začasno poslavlja od svojih udov ter se ozira s tolažilno nado v neznano bodočnost, da, ko umolknejo topovi, „bo zopet govorilo orožje uma in peresa“.

Štrekljev naslednik na graški slavistični stolici, dr. R. Nachtigall, je začel priobčevati važne doneske k razlagi jezika brižinskih spomenikov. V prvem članku tolmači besedi „v uzmazi — v uzmaztue“, kar odgovarja slov. „pohotnost“, ali kakor se je enkrat govorilo, „šuštvo“. Dosedanje razlage obeh besed so zlasti tri, ker so objavljene v dosedanjih treh glavnih izdajah brižinskih spomenikov. Vostokov razlaga besedi iz korena „smak“ (nem. Geschmack), Kopitar jih prevaja z „extra modum, intemperantia“, Vondrák pa s „fornicatio“. Prof. Nachtigall deloma zavrača te razlage, kakor tudi ni zadovoljen s Pintarjevo izpeljavo besede „prešuštvo“ iz „šutv“ („verliebter Narr“) ter trdi, da je slovensko „prešušiti“ (ehebrechen), „prešušnik, prešuštvo“ (Ehebruch) popolnoma istega izvira kakor rusko „prisuha“ ali „prisuska“ (Das Anhexen einer Zuneigung für jemand; Liebeszauber, Liebesmittel) in slov. sušica. Paralelno je v občeslovanskem korenu s mag — (prvotni pomen „izpeči“, „izsušiti“, v prenesenem pomenu najbolj zapadnih in jugozapadnih Slovanov tudi „strastno zaželei“; prim. nem. schmachten) iskati razlago za briž. „v uzmazi“ in „v uzmaztue“. Željno pričakujemo pojasnitve še raznih drugih težkoč, ki jih nudijo brižinski spomeniki. — Dr. Fr. Kovačič dokazuje, da je vlastelinstvo Ceste bilo nekdanj last Heme Piljštanske in da ga je iskati v rogaškem okraju, v nadžupniji Sv. Križa, kateremu je pisatelj določil tudi meje. „S tem posestvom pa je tudi posredno in neposredno združen dobršen del spodnještajerske, sicer precej meglene politične zgodovine 11. in 12. stoletja“ (str. 39). — Dr. Jos. Glonar je priobčil iz pisem v literarni zapuščini R. G. Puffa nadaljevanje gradiva, ki nam osvetljuje literarne odnose med štajerskimi Slovenci in Nemci v predmarčni dobi (str. 40 do 61). Tokrat so objavljena v celoti ali v dobrih posnetkih pisma Leop. Kordeša, Ant. Krempla, pismi Sreznjevskega, pismo V. Preisa, Vrazovo, pismi Dajnka, pisma Coste starejšega, V. F. Kluna in pismo Andreja Voduška. Težko pogrešamo ostala Terstenjakova pisma, ki se baje „tukaj ne morejo priobčiti“. Upam, da jim ni zabranila poti v javnost neumestna ozkošrčnost odločujočih faktorjev. To bi bilo obžalovati! V malih zapiskih je zbral dr. Fr. Kos nekaj važnih topografičnih drobtinic, tičočih se večinoma Spodnje Štajerske; Fr. Kovačič poroča o Bosni v prazgodovinski dobi na podlagi slavnostne številke „Glasnika zemaljskog muzeja“. Isti pisatelj je tudi temeljito ocenil 4. zvezek dr. Grudnove „Zgodovine slovenskega naroda“.

Dr. J. Š.

**Dr. Josip Mantuani, Hrvatska crkvena pjesmarica iz god. 1635.** (Pre-tiskano iz „Sv. Cecilije“). U Zagrebu, 1915. V. 80. 21 str.

Ravnatelj dr. Mantuani je pred par leti priobčil v Cerkvenem glasbeniku „Zgodovinski razvoj slovenske cerkvene pesmi“ (ponatis: V Ljubljani, 1913. V 80. 26 str.). V tej razpravi deli slovensko cerkveno pesništvo v štiri dobe: Prva se začne z letom 753 in sega do 800, druga doba (800—955) „je čas velikih političnih preustrojev, čas neprestanih krvavih bojov in madžarskih navalov, na drugi strani pa probujenje narodne zavesti in uvedbe službe božje v slovanskem jeziku“. Tretja doba sega do 1550; s tem letom se začne četrta doba slov. cerkvene pesmi, ki

traja do današnjega dne. S to razdelitvijo se bo težko sprijazniti; zakaj cerkveni pesmi za časa reformacije bo treba odkazati posebno dobo in tudi razdobje od protireformacije do danes kaže v razvoju več jasno vidnih mejnikov. Priznati moramo, da je pisatelj oral na tem polju večinoma ledino; razen za protestantsko cerkveno pesem nimamo obsežnejših monografij, in tako se je tudi pisatelj za zadnja stoletja omejil večinoma na bibliografski očrt raznih zbirk cerkvenih pesmi, ki bo vsled svoje popolnosti dobro služil poznejšim raziskovalcem. Predvsem bo treba skrbeti za temeljite monografije starejših zbirk in njih avtorjev, kakor jo je napisal ravn. Mantuani o hrvatski pesmarici Georgića iz l. 1635. Trajno vrednost daje tej študiji celotni ponatis pesmarice. Š.

**Naša srednješolska poročila.** V smislu odloka naučnega ministrstva so letošnja srednješolska poročila brez običajnih znanstvenih razprav. Tako je ostalo izvestje ljubljanske I. drž. gimnazije brez nadaljevanja izvrstne Debevčeve razprave o grški drami; enako bo treba čakati na zaključek dr. Fr. Sturmove študije o romanskih elementih v slovenskih narečjih Notranjske, katere prvi del je priobčil lani program ljubljanske realke. Izjemo dela „Jahresbericht des k. k. Kaiser-Franz-Joseph-Gymnasiums in Frainburg“, ki prinaša M. Pirnatov „Slavnostni govor ob šestinšestdesetletnici vladanja presvetlega cesarja Franca Jožefa I. dne 2. decembra l. 1914“, in dr. Sim. Dolarja spis: „Šestero sintetičnih (progresivnih) dokazov kombiniranega Boyle-Mariotte-Gay-Lussacovega zakona“. — Ravnatelj Ant. Štritof poroča podrobno, kako je bilo z njegovim zavodom v vojnem letu 1914/15. — Zanimiv in poučen je pogled v oddelek o temah nalog. Koliko duševnih sil je sprožila v tek ta dolga vrsta najrazličnejših naslovov šolskih in domačih nalog! Seveda je morala tuintam priskočiti izdatna učiteljeva pomoč, kaj bi pa sicer dijak počel n. pr. z nalogami: „Moderna reklama“, „Kako se v armadi poveljuje“, „Velikonočna pridiga v Karpatih“, „Prizor iz moderne bitke“ itd. Vprašal bi tudi, kaj pametnega naj sedmošolec piše o temi: „Der größte Irrtum meines Lebens“, ki še je komaj nameril korak v labirint življenja. Še bolj začudeno strmimo v naslove: „Goethes Faust ein Humanist, ein moderner Denker“, „Problematisches in Hebbels Dichtungen“, ali pa „Dantes Komödie, Wolframs Parzival, Goethes Faust“. Gospodje, ne brskajte vendar s tako teatralno pozo peska sebi in javnosti v oči!

Dodatno k srednješolskim poročilom naj še omenim kot edino te vrste: „Letno poročilo I. mestne šestrazredne deške ljudske šole v Ljubljani o vojnem šolskem letu 1914—15“, ki ga je sestavil in na svetlo dal šolski vodja Jak. Dimnik. Izvestje je izšlo povodom šestdesetletnice obstoja imenovane šole ter nam podaje vse važnejše razglase, naredbe in dogodke tekom šolskega leta. Ta pregledno sestavljena kronika ostane učencem zavoda še v poznih letih drag spomin na svetovno vojsko.

— in —

**Koledar šolske družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani za prestopno leto 1916. (Vestnik XXX.)** Izdalo in založilo vodstvo. V Ljubljani, 1915. 80. 160 str. + oglasi. Cena 1 K 20 v.

Letos slavi naša šolska družba tridesetletnico svojega obstoja sicer brez ynanjega bleska, toda spominja se svoje dobrotnice sto in sto hvaležnih src, otetih svojemu narodu. Ravno kar roma med slovenski svet njen vestnik in trka na rodoljubna srca, naj poleg obilih dolžnosti, ki jim jih nalaga patrijotčna dolžnost vsled vojne, nikar ne pozabijo naše edine obrambne šolske družbe. — Za običajnim koledarskim delom čitamo s finim umevanjem in toplim čustvom napisan članek „Pesnik Simon Gregorčič in naša bramba“. Temu sledijo sestavki, ki se tikajo družbinega